

Scenariusz wojny hybrydowej – wnioski i doświadczenia

Streszczenie. Celem artykułu jest przedstawienie scenariusza wojny hybrydowej. W procesie badawczym wykorzystano metodę krytycznej analizy literatury oraz wyniki badań empirycznych prowadzonych w środowisku oficerów Akademii Sztuki Wojennej. Struktura artykułu obejmuje trzy zasadnicze zagadnienia. W pierwszym przedstawiono dylematy terminologiczne dotyczące pojęcia „konflikt hybrydowy”. Drugie zagadnienie koncentruje się na scenariuszu konfliktu hybrydowego na przykładzie wojny izraelsko-libańskiej, rosyjsko-ukraińskiej oraz wojny domowej w Syrii. Natomiast trzecie podejmuje problematykę prawdopodobnych scenariuszy rozwoju konfliktu na Ukrainie. W treści artykułu wykorzystano wnioski i doświadczenia z obserwacji przebiegu wybranych konfliktów zbrojnych.

Słowa kluczowe: *konflikt zbrojny, działania hybrydowe, scenariusz, rosyjsko-ukraińska wojna, wojna w Syrii, izraelsko-libańska wojna hybrydowa*

The hybrid war scenario– conclusions and experience

Summary. The aim of the article is to present the hybrid war scenario. Both, the critical analysis of the literature and empirical research have been used to conduct this study. The research was conducted among officers in the War Studies University in Warsaw. In the first part of the article term “hybrid conflict” has been analyzed. Afterwards, the scenario of hybrid conflict has been explored. To do this three examples have been used: Israeli-Lebanese war, Ukrainian-Russian war as well as civil war in Syria. Finally, article attempts to predict the possible scenarios of development situation in Ukraine.

Keywords: *armed conflict, hybrid actions, scenario, Russian-Ukrainian war, war in Syria, Israeli-Lebanese hybrid war*

Wprowadzenie

W ocenie środowiska bezpieczeństwa militarnego nie jest możliwe zrozumienie zmian zachodzących w turbulentnym i globalnym świecie w jednoznaczny sposób. W tym aspekcie podejście scenariuszowe umożliwia rozwiązania posiadające zarówno antycypacyjną, jak i procesową lub systemową perspektywę wraz z koniecznym w przypadku zagrożeń militarnych paradygmatem krytycznego realizmu. Z praktyki, zarówno operacyjnej realizowanej w siłach zbrojnych, jak i dydaktycznej prowadzonej w Akademii Sztuki Wojennej wynika, że scenariusze można stosować w dwóch zasadniczych przypadkach. W pierwszym w celu podniesienia poziomu rozumienia rzeczywistości i kształtowania wyobraźni operacyjno-

taktycznej (przewidywania przyszłości). W drugim przypadku do tego, aby państwo lub organizacja (sojusz, unia, siły zbrojne) mogły sprawniej realizować swoje zamiary w niepewnej przyszłości. W zasadzie nie budzi wątpliwości teza, że wszystkie dylematy zostaną rozwiązane poprzez zastosowanie podejścia scenariuszowego. Natomiast generowanie scenariuszy zmniejsza niepewność co do przyszłości i pozwala na podjęcie działań przygotowujących do właściwych reakcji w przypadku wystąpienia okoliczności opisywanych w scenariuszach¹.

Prezentowane rozwiązanie problemu naukowego to wynik prac uzyskanych w efekcie realizacji grantu badawczego ujętego w temacie „Uwarunkowania funkcjonowania systemu rozpoznania wojskowego w warunkach wojny hybrydowej”. Proces badawczy realizowany był w trzech integralnych etapach. W pierwszym przyjęta procedura badawcza umożliwiła określenie specyficznych cech konfliktu hybrydowego, ich identyfikację i opis merytoryczny. W drugim etapie podejmowane wysiłki badawcze zmierzały do poznania i epistemologicznego ujęcia kwestii organizacji systemu rozpoznania wojskowego. Przy czym rozstrzygano nie tylko aspekty teoretyczne, ale też praktyczne uwarunkowania wykorzystania źródeł informacji oraz sposobu i zakresu zarządzania informacją w konflikcie hybrydowym. Na etapie trzecim przedmiotem rozważań był scenariusz konfliktu hybrydowego postrzegany jako planowa i zorganizowana działalność agresora zmierzająca do uzyskania określonych efektów politycznych.

Działania badawcze koncentrowały się na poszukiwaniu rozwiązania problemu naukowego wyrażonego pytaniem – w jakim kierunku będzie ewoluowała sytuacja militarna na Ukrainie? W tym aspekcie badaniom poddano konflikt libańsko-izraelski, syryjski i ukraiński. Wśród teoretycznych metod badawczych dominowały analiza i synteza, natomiast z metod empirycznych wykorzystano metodę obserwacji i wywiadu.

Podejmowane działania badawcze zmierzały do wypracowania czynników identyfikujących poszczególne fazy i etapy konfliktu hybrydowego. Efektem tych wysiłków jest uzyskanie wiedzy umożliwiającej skuteczne przeciwdziałanie potencjalnemu agresorowi, w tym między innymi aktywację systemu rozpoznania, podjęcie działań informacyjnych czy aktywność dyplomatyczną na arenie międzynarodowej.

¹ Por. K van der Heijden, *Planowanie scenariuszowe w zarządzaniu strategicznym*, Dom Wydawniczy ABC, Kraków 2000, s. 31-36.

Konflikt hybrydowy – dylematy terminologiczne

Pomimo szeregu prób usystematyzowania zgromadzonej wiedzy należy stwierdzić, że w zakresie jednoznacznego zdefiniowania konfliktu hybrydowego nie ma jak do tej pory zgodności metodologicznej (jak badać zjawisko?), jak i terminologicznej (opis zjawiska), choć jest wiele cech wspólnych opisujących przedmiot badań.

Na podstawie wniosków z analizy literatury przedmiotu oraz opinii ekspertów można wnioskować, że wojna hybrydowa w ogólnym ujęciu to kompleks wielu przedsięwzięć cywilnych i wojskowych z zakresu różnych metod działania, wliczając w to operacje konwencjonalne, nieregularne, ale także akty terrorystyczne, a nawet działania przestępcze. Wielu ekspertów podkreśla, że wojna hybrydowa łączy działania konwencjonalne, nieregularne, cybernetyczne, a w zależności od sytuacji, również inne sposoby destrukcji. Ponadto eksponuje się fakt, że jest prowadzona bez oficjalnego jej wypowiedzenia, przez co pozwala agresorowi na całkowite lub w znacznej części uniknięcie odpowiedzialności politycznej. Z przedmiotem badań związane są liczne charakterystyki wskazujące, że wojna hybrydowa to:

- a) współczesna odmiana wojny partyzanckiej, prowadzonej za pomocą współczesnych technik wojskowych i metod mobilizacyjnych,
- b) połączenie czterech odmian agresji: tradycyjnej, nieregularnej, terrorystycznej i cybernetycznej,
- c) odmiana konfliktu asymetrycznego, toczonego na trzech arenach: działań wojskowych, propagandy we własnym państwie oraz propagandy międzynarodowej,
- d) kombinacja elementów wojny nieregularnej, domowej, sztucznie wywołanego powstania i terroryzmu,
- e) użycie tradycyjnych metod wojennych, działań nieregularnych, terroryzmu i działań kryminalnych na polu walki w celu osiągnięcia korzyści politycznych.

Wyniki z obserwacji przedmiotowego zjawiska doprowadziły do konstatacji, że działania hybrydowe mogą być prowadzone przez państwo, jak i podmioty pozapaństwowe. Stąd w wojnie hybrydowej działania militarne są realizowane zarówno przez małe zespoły bojowe (np.: grupy specjalne), a nawet prywatne kompanie wojskowe (np. Grupa Wagnera w Syrii), jak i regularne zgrupowania taktyczne wojsk lądowych (batalion Wostok na Ukrainie). Istotnym faktem w ocenie zjawiska jest ogólnie akceptowana teza, że w działaniach hybrydowych stosowane są nowoczesne technologie wojskowe w połączeniu z taktyką partyzancką oraz taktyką

wojsk specjalnych. Stwierdzono również, iż w wojnie hybrydowej mogą być instrumentalnie wykorzystywane grupy przestępcze, których zadaniem jest w zasadzie inicjowanie chaosu i procesu rozkładu atakowanego podmiotu. Szersza analiza zjawiska wskazuje, że w wojnie hybrydowej funkcjonują także inne pojęcia, jak działania energetyczne i informacyjne oraz działania kinetyczne i niekinetyczne.

Ta krótka, bardzo ogólna charakterystyka dowodzi złożoności procesu generowania scenariusza wojny hybrydowej. Z dotychczasowych badań przedmiotowego zjawiska wynika, że wojna hybrydowa jest specyficzną formą działań i stanowi pochodną szeregu dotychczasowych rozwiązań, stąd też jest często określana jako „konflikt nowego wieku” czy „współczesny konflikt zbrojny” oraz „nowa jakość prowadzenia wojny”.

Podobnie jak w przypadku definiowania wojny hybrydowej, w procesie budowy jej scenariuszy także nie ma zgodności w środowisku naukowym. Bowiem w zależności od ośrodka naukowego, autora czy przedmiotu badań (procesu, etapu, zagadnienia), w scenariuszu wojny hybrydowej występują rozbieżności o podłożu metodologicznym i merytorycznym. Dodatkowo sprawę utrudnia sposób podejścia do rozwiązania problemu. Inaczej jest w przypadku podejścia systemowego, gdzie w konflikcie hybrydowym eksponowane są podsystemy działania (wojskowe i cywilne). Zupełnie inaczej przedmiotowe kwestie rozstrzygane są z wykorzystaniem podejścia procesowego. Pomijając jednak szersze dywagacje metodologiczne o tym zagadnieniu, przyjęto na potrzeby dalszych prac, że w procesie budowy scenariusza wojny hybrydowej wyróżnione zostaną dwie zasadnicze fazy: pierwsza – poniżej progu wojny i druga -- obejmująca działania militarne.

Natomiast wyróżniając etapy wojny hybrydowej ustalono, że pierwszy etap to przygotowanie (strategiczne, obejmujące działania dyplomatyczne, gospodarcze i informacyjne), drugi etap to destabilizacja, w którym kontynuowane są działania z poprzedniego etapu i podejmowane działania w obszarze społecznym. Etap trzeci konfliktu hybrydowego obejmuje działania militarne. Natomiast czwarty etap to rozstrzygnięcie. Na tym etapie realizowane są przedsięwzięcia zmierzające do stabilizacji sytuacji, a więc usankcjonowania przyjętych rozwiązań.

Scenariusz wojny hybrydowej

W procesie generowania scenariuszy wojny hybrydowej dokonano analizy trzech zasadniczych przypadków: konfliktu izraelsko-palestyńskiego, wojny domowej w Syrii oraz konfliktu rosyjsko-ukraińskiego.

Pierwszy przypadek konfliktu hybrydowego to wojna izraelsko-arabska, która w ocenie wielu specjalistów² stanowi jeden z modeli scenariusza wojny hybrydowej. W konflikcie izraelsko-arabskim obserwuje się działania fizyczne i psychologiczne, oddziaływanie kinetyczne i niekinetyczne, zaangażowanie podmiotów wojskowych i cywilnych, a także podmiotów państwowych i pozapaństwowych. Celem podejmowanych przedsięwzięć jest osiągnięcie przewagi i uzyskanie warunków do wdrożenia zaplanowanych rozwiązań o charakterze politycznym. Zatem przedmiotowa wojna na Bliskim Wschodzie to w opinii wojskowych nowy rodzaj konfliktu zbrojnego, w którym strony walczące prowadzą działania militarne i niemilitarne z wykorzystaniem wszelkich dostępnych sił i środków walki, w tym także regularnych formacji sił zbrojnych (Siły Zbrojne Izraela) oraz nieregularnych formacji bojowych (bojownicy Hezbollahu), a także działań informacyjnych (dezinformacja i propaganda) oraz wykorzystują nowoczesne technologie informatyczne (samoloty bezałogowe, ataki informatyczne).

Wyniki obserwacji przebiegu konfliktu dowodzą, że pomimo dużego wysiłku wywiadowczego, militarnego i informacyjnego izraelskiej armii oraz służb specjalnych włożonego w ograniczenie działalności terrorystycznej Hezbollahu, nie było możliwe powstrzymanie potencjalnego hybrydowego przeciwnika. Dlatego powszechnie przyjmuje się, że zwycięstwo Hezbollahu nad armią izraelską w 2006 r. dowiodło skuteczności działań hybrydowych. Wykazało skuteczność bojówek paramilitarnych i formacji nieregularnych w starciu z nowoczesną organizacją sił zbrojnych.

Drugi przykład konfliktu hybrydowego to wojna w Syrii. Syryjczycy po raz pierwszy zetknęli się z nieznanymi im metodami prowadzenia wojny hybrydowej, w której nie liczą się międzynarodowe normy (np.: wykorzystywanie cywilów jako żywe tarcze) i zasady prowadzenia walki. W działaniach militarnych obok formacji regularnych (użycie armii syryjskiej) prowadzono także wojnę nieregularną wykorzystując siły destabilizacyjne (np.: pozapaństwowe formacje zbrojne³ i grupy najemników). Pozycje bojowe

² Zob. F. Hoffman, *Conflict in the 21st Century, The Rise of the Hybrid Wars*, Arlington 2007, a także A. Dębczak, C. Pawlak, J. Keplin, *Analityczny model oceny hybrydowości współczesnych konfliktów*, „Zeszyty Naukowe AON”, nr 2(99), 2015, s. 44-60 oraz Ł. Skoneczny, *Wojna hybrydowa - wyzwanie przyszłości? Wybrane zagadnienia*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, nr 14, wydanie specjalne, 2016, s. 40.

³ Niektóre pozapaństwowe formacje zbrojne, jak Dżabhat an-Nusra, Dżabhat al-Szamija i Ahrar asz-Szam, wprowadziły na kontrolowanych przez siebie terenach własne, oparte na szariacie (prawie islamskim) „systemy sądownicze” oraz ustanowiły nieformalne prokuratury, siły policyjne i ośrodki odosobnienia. Powołano też sędziów, których część w ogóle nie zna szariatu. Kilka ugrupowań, w tym Dżabhat an-Nusra i Ahrar asz-Szam, wprowadziło prawo islamskie w wersji bardzo

były organizowane w szkołach, meczetach, gęsto zaludnionych dzielnicach, osiedlach, gdzie przebywali mieszkańcy. Dzielnice mieszkalne były świadomie ostrzeliwane i bombardowane⁴.

Oczywiście w ramach działań informacyjnych za wszystkie zbrodnie reżim Asada obwiniał powstańców. Podczas wojny domowej w Syrii, w miejscach, gdzie masowo zbierali się mieszkańcy (np.: targowiska, manifestacje przeciwników prezydenta, wiece mieszkańców), wybuchały miny pułapki, w tym zaminowane samochody. Podczas zamachów ginęły dziesiątki cywilów. Zarówno rosyjskie, jak i syryjskie media rządowe oskarżały o terroryzm powstańców. Jednak w opinii organizacji międzynarodowych wiele dowodów wskazuje, że zamachy zostały zorganizowane i wykonane przez służby specjalne Asada. Bowiem o niektórych atakach rządowa telewizja informowała już po kilku minutach⁵. Fakt ten stanowi istotny argument w dowodzeniu tezy, że zamachy były inspirowane przez siły rządowe. Reasumując zatem można stwierdzić, że wojna hybrydowa w Syrii doprowadziła państwo do destabilizacji i sprawiła, że obecnie jedynie Rosja jest gwarantem bezpieczeństwa funkcjonowania syryjskich władz.

Trzeci przykład wojny hybrydowej to konflikt na Ukrainie, który stanowi szczególnie przypadek rozpatrywanego zjawiska. Obserwując prowadzone na terenie wschodniej Ukrainy działania można wnioskować, że wszystkie elementy scenariusza wojny hybrydowej są realizowane zgodnie z teoretycznymi założeniami. Bowiem obok działań militarnych, których aktywność niemal w czasie rzeczywistym można było obserwować na interaktywnych stronach internetowych⁶, podejmowane były wysiłki dyplomatyczne zmierzające do izolacji Ukrainy na arenie międzynarodowej, prowadzono walkę informacyjną (np.: ataki hackerskie na ukraińskie strony rządowe), stosowano presję ekonomiczną i polityczną,

W analizie scenariusza wojny hybrydowej uwzględniono wiele aspektów działań niemilitarnych. I tak w wymiarze gospodarczym Rosja

rygorystycznej, dopuszczając orzekanie wobec osób je łamiących kar, które w istocie sprowadzają się do tortur i niehumanitarnego traktowania. Na podstawie: M. Kositorny, *Syria: uprowadzenia, tortury i zbiorowe mordy dokonywane przez ugrupowania zbrojne*, <https://amnesty.org.pl/syria-uprowadzenia-tortury-i-zbiorowe-mordy-dokonywane-przez-ugrupowania-zbrojne>, data dostępu: 23.02.2014.

⁴ I. Kravchenko, *Syria i Ukraina. Kluczowe cechy wojny „hybrydowej” Kremla*, <https://informnapal.m.org/pl/syria-i-ukraina-kluczowe-cechy-wojny-hybrydowej-kremla>, data dostępu: 23.02.2014.

⁵ Zob. np.: *Krwawe zamachy w Syrii*, <https://www.tvp.info/9249193/krwawe-zamachy-w-syrii> data dostępu: 23.02.2014.

⁶ Jako przykład niepaństwowych projektów informacyjnych można podać „Interaktywną mapę wydarzeń na Ukrainie”, „Interaktywną mapę działań bojowych” lub „Mapę dobra”. „Interaktywna mapa wydarzeń na Ukrainie” (<http://liveuamap.com>) była stworzona i prowadzona przez firmę IT Altwork na platformie Google Maps.

wykorzystała szereg instrumentów bezpośredniego oddziaływania na gospodarkę Ukrainy. Do najważniejszych gospodarczych aspektów wojny hybrydowej można zaliczyć: niski eksport Ukrainy po rozpadzie ZSRR (1991), spadek wartości hrywny, wysoką inflację, spadek produkcji przemysłowej, uzależnienie od rosyjskiego gazu, niewielkie inwestycje zagraniczne.

Natomiast w wymiarze administracyjnym strona rosyjska bazowała na szeregu faktach, które stanowiły podstawę do generowania działań propagandowych i dezinformacyjnych. Do najważniejszych z nich można zaliczyć kwestię ustanowienia rosyjsko-ukraińskiej granicy (styczeń 2003), korupcję w administracji ukraińskiej, złożoną strukturę władz państwowych oraz grupę licznych oligarchów ukraińskich o niejasnych relacjach ze stroną rosyjską.

Wskazane obszary niemilitarnego oddziaływania Federacji Rosyjskiej na Ukrainę odzwierciedlają jedynie zasadnicze zagadnienia. Ich dokładna specyfikacja i charakterystyka stanowiły przedmiot szczegółowych postępowań badawczych. Jednak już tak ogólna informacja umożliwia uzasadnienie tezy, że w okresie przygotowania wojny hybrydowej wykorzystywane są wszelkie instrumenty i zależności pozwalające na przejęcie inicjatywy i zbudowanie przez agresora narracji zapewniającej przewagę w wojnie hybrydowej.

Kolejnym aspektem wojny hybrydowej są operacje informacyjne postrzegane jako skoordynowane działania ukierunkowane na kreowanie wizerunku atakowanego państwa jako formacji niezdolnej do samodzielnego funkcjonowania, pozbawionej spójności wewnętrznej, bez systemu bezpieczeństwa. W tej sytuacji społeczeństwo staje się podatnym podmiotem celowego oddziaływania informacyjnego, a kreowana rzeczywistość społeczna ma na celu umożliwienie przejęcia kontroli nad atakowanym krajem. Dlatego rosyjska koncepcja zakłada wykorzystanie wszelkich politycznych, społecznych, gospodarczych i informacyjnych faktów do generowania „obrazu sytuacji” korzystnej dla propagandy.

Istotną rolę w wojnie hybrydowej na Ukrainie odgrywała dyplomacja. Jej zasadniczym przeznaczeniem, szczególnie w pierwszym okresie, było zbudowanie w ramach strategicznej komunikacji pożądanego obrazu atakowanego państwa na arenie międzynarodowej. W tym celu dobierane były argumenty i fakty świadczące na korzyść agresora. A zatem celowo wybrane zdarzenia i stosownie do nich dobrane komentarze były jedynie fragmentem kompleksowej dyplomatycznej ofensywy Federacji Rosyjskiej. Dlatego

w powszechnym przekazie dominowały tezy przygotowane przez rosyjski aparat propagandowy.

Po pierwsze twierdzono, że Ukrainą rządzą faszysty, a prezydent Janukowycz stracił władzę w wyniku zachodniego spisku. Ponadto podkreślano fakt, że podczas przejęcia władzy w Kijowie doszło do uchybień proceduralnych, a zmiana władzy nie była zgodna z konstytucją. Prawnie (w opinii rosyjskiej propagandy) legalnym prezydentem jest nadal Janukowycz.

Po drugie na Ukrainie od początku konfliktu miała miejsce katastrofa humanitarna z powodu przedłużania się operacji sił rządowych w Donbasie. Z tego powodu przez granicę do Rosji uciekło przed „rewolucyjnym chaosem” ponad 600 tys. obywateli ukraińskich, którzy poszukiwali schronienia i wsparcia. W tej sytuacji Rosja zdecydowała się za pośrednictwem Międzynarodowego Czerwonego Krzyża udzielić pomocy humanitarnej w obwodzie ługańskim i donieckim.

Po trzecie – wbrew opinii władz ukraińskich rosyjskie wojska nie zagrażają Ukrainie, nie wywierają presji militarnej. Rosja bowiem skoncentrowała swoje siły przy granicy z Ukrainą w związku z ćwiczeniami wojskowymi. Planowane ćwiczenia nie pozostają we wzajemnej zależności z sytuacją we wschodniej części Ukrainy.

Czwarty argument rosyjskiej propagandy to wskazanie, że przyłączenia do Rosji zarówno Krymu, jak i Donbasu chcieli i chcą wyłącznie ich mieszkańcy. Na Krymie prześladowane są Rosjanie, a ponadto dyskryminowane są język rosyjski. Ukraińskie władze prześladowają inne mniejszości narodowe, a szczególnie Tatarów, Czechów i Niemców. Zatem w opinii rosyjskich władz nikogo nie powinien dziwić tak wysoki procentowy udział w referendum w sprawie statusu Krymu⁷. Zgodnie z oficjalnymi wynikami większość głosujących opowiedziała się za zjednoczeniem z Rosją. Referendum stało się pretekstem do ogłoszenia niepodległości Republiki Krymu 17 marca 2014 r. i inkorporacji Krymu przez Rosję (18 marca 2014 r.).

Piąty bardzo rozpowszechniony przez rosyjskie środki masowego przekazu fakt wojny hybrydowej to stwierdzenie, że w Donbasie działają zbrojne oddziały Prawego Sektora i najemnicy (w tym z USA oraz Wielkiej Brytanii). Natomiast ukraińskie bojówki szkolono do walki za granicą, w tym także na Litwie i w Polsce oraz na samej Ukrainie.

⁷ Władze Ukrainy uznały referendum za nielegalne i niezgodne z ukraińskim porządkiem prawnym, zaś na forum ONZ Zgromadzenie Ogólne przyjęło niewiążącą rezolucję stwierdzającą, że referendum jest nieważne.

Kolejny aspekt scenariusza wojny hybrydowej to walka informacyjna. W zasadzie nie budzi wątpliwości teza, że w warunkach wojny hybrydowej Rosja może generować różne przekazy informacyjne, bowiem wobec braku możliwości weryfikacji rozpowszechnianych treści część podmiotów, w tym szczególnie zagranicznych, będzie postrzegać przekazywane informacje jako prawdziwe. W tym celu Rosja wykorzystwała cały aparat propagandowy stosując niemal wszystkie współczesne możliwości przekazu informacji. Istotnym argumentem w przytaczanej tezie jest przykład TV RT (Russia Today), która emituje programy w wielu wersjach językowych, aby kreować wizję świata wypracowaną w Moskwie. W ten sposób do świadomości wielu społeczności na świecie trafia obraz sytuacji wykreowany w rosyjskich mediach.

Innym przykładem skutecznej aktywności propagandy rosyjskiej jest zdjęcie wykonane podczas otwarcia mostu nad Cieśniną Kerczeńską. Na zdjęciu rosyjski prezydent, w ciężarówce rosyjskiej produkcji (Kamaz), przejeżdża mostem wykonanym przez rosyjskich inżynierów na odzyskany przez Rosjan Półwysep Krymski. Zdjęcie wykorzystały niemal wszystkie agencje informacyjne na świecie i wcale nie dlatego, że zostało dobrze wykonane czy stanowiło unikat, lecz po prostu było ogólnie dostępne (również w Internecie), o co zadbała rosyjska propaganda.

Ostatni aspekt wojny hybrydowej, ale bezpośrednio związany ze scenariuszem działania, to imigracja jako instrument służący generowaniu problemów sąsiednich państw. Taką sytuację obserwuje się nie tylko na Ukrainie, ale również w Turcji, Grecji, we Włoszech, także w Polsce, gdzie obywatele Ukrainy szukają warunków do lepszego życia i poprawy swojej sytuacji. W kolumnach przemieszczających się uchodźców bardzo często dominują ludzie młodzi, podatni na wpływy ideologiczne, kierowani nadzieją na zdecydowaną poprawę swojego losu i stworzenie lepszych warunków dla swoich rodzin szukają schronienia i pracy. Niestety w wielu przypadkach wśród wędrujących ludzi ukrywają się bojownicy i potencjalni zamachowcy, dla których podróż do zachodniego świata stanowi jedynie realizację politycznego celu. Prawdopodobnie teza o kierowaniu strumienia uchodźców jako „nowego rodzaju broni politycznej” pozostanie jeszcze długo w sferze dyskusji, ale faktem jest, że napływ imigrantów to wyzwanie i zagrożenie dla państwa przyjmującego nowych potencjalnych obywateli.

Przedstawione w ogólnym skrócie wybrane elementy scenariusza wojny hybrydowej w sferze niemilitarnej stanowią podstawę do wskazania,

że kompilacja szeregu przedsięwzięć z różnych obszarów aktywności państwa prowadzi do jego destabilizacji.

Obok działań niemilitarnych ważnym aspektem wojny hybrydowej są działania militarne. Nie ulega wątpliwości, że wojna na Ukrainie jest prowadzona z wykorzystaniem rosyjskich sił zbrojnych i nieregularnych formacji dysponujących zróżnicowanymi środkami rażenia.

Jednostki bojowe samozwańczych republik posiadają na swoim wyposażeniu nowe środki walki, którymi armia ukraińska jeszcze nie dysponuje. Przykładowo wśród broni strzeleckiej należącej do bojowników zidentyfikowano współczesne rosyjskie karabinki szturmowe typu AK-100, a także nowe karabiny wyborowe „Wintoriez”⁸, ponadto w użyciu bojowym odnotowano specjalne karabiny szturmowe „Wał” (używane przez jednostki specjalne armii rosyjskiej). W walce bezpośredniej bojownicy zbuntowanych republik wykorzystują wielokalibrowe karabiny maszynowe „Kord” mocowane z zasady na dwójnogu oraz uniwersalne karabiny maszynowe typu „Pieczeńeg”, które zaprojektowano w oparciu o doświadczenia z walk w Afganistanie dla jednostek wojsk specjalnych, z przeznaczeniem do działań w specyficznym środowisku walki, a więc z dużą ilością naturalnych przeszkód terenowych ograniczających prowadzenie ognia (np.: tereny leśne, górskie czy zurbanizowane). Ponadto wyniki obserwacji konfliktu na Ukrainie dowodzą, że również w obronie powietrznej bojownicy wykorzystują nowe rosyjskie środki walki, w tym przenośne przeciwlotnicze zestawy raketowe „Verba”⁹, rosyjskiej produkcji samobieżne przeciwlotnicze zestawy artyleryjsko-raketowe „Pancyr-SI”¹⁰. Ponadto formacje bojowe separatystów dysponują zestawami (wyrzutnia pocisków oraz wóz amunicyjny) 220 mm artylerii raketowej TOS-1 „Buratino”, który obecnie znajduje się tylko na wyposażeniu Rosji¹¹. Prawdopodobnie wśród środków artyleryjskich wykorzystywanych w walkach w Donbasie znajdują się także

⁸ Szczegółowy opis karabinu: zob. M. Czerwiński, *WSS Wintorez*, „Komandos” nr 10(163), 2006, s. 54-55.

⁹ Producent deklaruje, że nowy pocisk może służyć do zwalczania śmigłowców i samolotów, a także pocisków manewrujących i bezzałogowych aparatów latających. Jest wyposażony w głowicę śledzącą, działającą na zasadzie analizy trzech pasm promieniowania – ultrafioletu, bliskiej i średniej podczerwieni. Dzięki porównaniu danych z trzech pasm, głowica jest zgodnie z deklaracjami Rosjan w stanie odrzucić cele pozorowane czy też namierzyć maszyny wyposażone w urządzenia chłodzące i rozpraszające gazy wylotowe silników.

¹⁰ W skład systemu wchodzi dwie dwulufowe armaty automatyczne kalibru 30 mm oraz dwanaście przeciwlotniczych pocisków raketowych.

¹¹ Głównym elementem systemu rażenia jest samobieżna 24-prowadnicowa wyrzutnia raketowa na podwoziu czołgu T-72 lub T-90. Pocisk stanowi niekierowana raketa kalibru 220 mm, napędzana silnikiem na paliwo stałe, wyposażona w głowicę termobaryczną lub zapalającą.

zestawy rakietowe „Tornado-S”¹². To nowe środki walki i tego typu systemów uzbrojenia oprócz Rosji nie posiada jeszcze żadne inne państwo¹³.

Na potrzeby procesu badawczego dokonano analizy celowo wybranych operacji wojskowych, które stanowią kluczowe zdarzenia w toku wojny hybrydowej i dowodzą intensywności działań militarnych. W tym kontekście rozpatrywano walki w rejonie Mariupola, portu nad Morzem Azowskim, którego zdobycie umożliwi separatystom lądowe połączenie Rosji i Krymu oraz zapewni kontrolę operacyjną nad całym akwenem morskim. Ponadto analizowano przebieg walk w Doniecku, gdzie prowadzono regularne działania militarne w rejonach kluczowych dla przebiegu operacji, w tym na przedmieściach Słowiańska, pod Kramatorskiem (wysadzono desant powietrzny odbijając z rąk separatystów bazę lotniczą i lotnisko) oraz w samym Doniecku. Przedmiotem zainteresowania były także walki w rejonie miejscowości Debalcewo, której rejon stanowił teren kluczowy położony pomiędzy Doniecką i Ługańską Republiką. Opanowanie tego terenu umożliwiałoby siłom ukraińskim rozcięcie obu zbuntowanych republik i separację działań militarnych na odrębnych kierunkach operacyjnych. Kolejnym rejonem walk objętym obserwacją i analizą była Stanica Ługańska. Jej położenie i znaczenie dla przebiegu walk jest bardzo istotne, bowiem leży ona nad rzeką Doniec, przez którą prowadzą mosty w kierunku Ługańska. W tej sytuacji rzeka stała się linią frontu, wzdłuż której trwały intensywne walki. Ze względu na znaczenie mostów, ukraińskie pozycje znajdujące się wokół Stancji były intensywnie ostrzeliwane zza rzeki zarówno w 2014, jak i w 2015 roku. Ogień prowadzono w zasadzie na wprost z czołgów, jak i z moździerzy, ciężkiej artylerii, w tym z systemów rakietowych Grad. Utrata kontroli nad mostami umożliwi Rosjanom utworzenie stałych linii zaopatrzenia dla sił separatystów.

Każdy z analizowanych przypadków świadczy, że walki prowadzone są w sposób zdecentralizowany przy udziale samodzielnych zgrupowań taktycznych wspartych rodzajami wojsk, a czasami nawet rodzajami sił zbrojnych. Wskazane przykłady są istotnym argumentem w dowodzeniu tezy, że działania militarne stanowią integralną część scenariusza konfliktu hybrydowego.

¹² M. Wapiński, *Buratino, Tornado, Wystrzeły. Kijów: Rosjanie ściągają do Donbasu swoją najnowocześniejszą broń*, <http://www.tvp.info/18544265/buratino-tornado-wystrzeły-kijow-rosjanie-sciagaja-do-donbasu-swoja-najnowocześniejsza-bron>, data dostępu: 12.02.2015.

¹³ Seryjna produkcja wieloprowadnicowego systemu rakietowego Tornado-S o zasięgu 120 km ruszyła w 2017 roku. Poprzedni system tworzyły wyrzutnie BM-30 Smiercz o kalibrze 300 mm.

Obraz przyszłości – warianty rozwoju sytuacji

Scenariusz jest to przewidywany obraz sytuacji w przyszłości. Scenariusze tworzone dla celów oceny sytuacji militarnych przedstawiają możliwy rozwój zdarzeń wynikający z przewidywanych czynników zewnętrznych. Dlatego przygotowując scenariusze należy dostrzegać fakt, że warunkiem aktywności militarnej jest określona sytuacja polityczna.

Podczas generowania scenariuszy odnoszących się do sytuacji na Ukrainie kluczowe jest określenie podstawowych uwarunkowań rozwoju sytuacji, w tym szczególnie oceny pozycji i możliwości zewnętrznych graczy, a więc przede wszystkim Francji, Niemiec i Rosji zaangażowanych w budowę procesu pokojowego. Nie bez znaczenia jest także kwestia polityki amerykańskiej i brytyjskiej w regionie. Istotna dla założeń scenariusza jest także sprawa wprowadzenia zmian społeczno-gospodarczych na Ukrainie oraz reakcja społeczna na zmiany zachodzące po wydarzeniach na Majdanie.

Przyjmując za podstawę do dalszych rozważań szereg ograniczeń i założeń, można zarysować trzy scenariusze rozwoju wypadków na Ukrainie.

Pierwszy, korzystny z punktu widzenia celów Moskwy, opiera się na założeniu, że światowa reakcja na wojnę hybrydową będzie coraz słabsza, co w przyszłości oznacza dla Ukrainy powrót „do kręgu oddziaływania” Rosji. Przy takim rozwoju sytuacji i braku wystarczającego zainteresowania społeczności międzynarodowej problemem Ukrainy powstaje ryzyko, że Rosja dokona aneksji zbuntowanych republik i obejmie kontrolą cały obszar wschodniej Ukrainy.

Drugi scenariusz zakłada, że na Kremlu wciąż jest analizowany wariant doprowadzenia do rozpadu państwa ukraińskiego. Dlatego nie należy wykluczać, że poprzez wykorzystywanie mechanizmów wojny hybrydowej Rosja doprowadzi do gospodarczego i społecznego upadku państwowości ukraińskiej. Po czym jako jedyny gwarant bezpieczeństwa doprowadzi do wyborów parlamentarnych na Ukrainie i ustanowi nowy rząd pod swoim kierownictwem.

Trzeci scenariusz, strategicznie korzystny dla Ukrainy, zakłada trwałość zmian systemowych podejmowanych przez to państwo, w tym także skuteczne wykorzystanie instrumentów antyoligarchicznych i antykorupcyjnych. Oczywiście ten rodzaj scenariusza jest możliwy jedynie pod warunkiem utrzymania warunków zawieszenia broni i wsparcia procesów transformacji Ukrainy z zewnątrz. Tego spodziewają się Ukraińcy od Unii Europejskiej oraz sygnatariuszy porozumienia w sprawie redukcji przez

Ukrainę arsenału jądrowego¹⁴ (tzw. Memorandum Budapeszteńskie, dokument podpisany 5 grudnia 1994 na szczycie Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie). W dokumencie tym USA, Wielka Brytania i Rosja poparły decyzję kijowskiego rządu o przystąpieniu do traktatu antyatomowego. W zamian za likwidację jądrowego arsenału zagwarantowały m.in. respektowanie niepodległości i „istniejących granic” Ukrainy. Obecnie rząd ukraiński przypomina o podjętych zobowiązaniach i oczekuje realizacji zapisów umowy.

Jednak podstawowym warunkiem pokojowego rozwiązania istniejącej sytuacji jest znalezienie sposobu na powstrzymanie wojny hybrydowej w ramach podejmowanych mediacji międzynarodowych.

Przedstawione scenariusze politycznego rozwiązania konfliktu są oczywiście uwarunkowane szeregiem ograniczeń. Podobnie jest z militarną wersją scenariuszy dla Ukrainy. Można założyć, że z wojskowego punktu widzenia pod uwagę brane powinny być dwa ich warianty.

Pierwszy oparto na założeniu, że wojska rządowe i siły bezpieczeństwa Ukrainy będą w stanie rozbić jednostki separatystów i odzyskać obszar Ługańska i Doniecka, po czym umocnią granicę państwową z Rosją i zablokują wszelką pomoc dla rebeliantów. Nie można także wykluczyć, że na skutek międzynarodowych sankcji Rosja będzie zmuszona zwrócić Krym Ukrainie i wycofać swoje jednostki operacyjne.

Drugi scenariusz zakłada, że Rosja będzie dążyła do siłowego rozwiązania kwestii wschodniej Ukrainy. W tym celu wykorzysta siły zbrojne i w wyniku połączonej operacji wojskowej opanuje tereny zajmowane przez separatystów. Na podstawie tego scenariusza przygotowano trzy warianty użycia rosyjskich sił zbrojnych.

W pierwszym wariantcie możliwa jest ograniczona operacja zaczepna, której celem będzie lądowe połączenie Krymu z Republikami Noworosji. Mając na uwadze fakt otwarcia mostu nad cieśniną kerczeńską można przypuszczać, że jest to pierwszy etap realizacji wspomnianego wariantu.

¹⁴ W chwili uzyskania niepodległości Ukraina była trzecim mocarstwem jądrowym świata. Miała więcej głowic niż Chiny, Francja i Wielka Brytania razem wzięte. Kijów długo opierał się naciskom Rosji i USA, próbując zachować choć część arsenału. Ostatecznie mocarstwa dopięły swego. W momencie ogłoszenia przez Ukrainę niepodległości w sierpniu 1991 roku na terytorium nowego państwa stacjonowało wielkie zgrupowanie wojsk ZSRR, liczące ponad milion żołnierzy. Na swoim uzbrojeniu miało ono między innymi 1,9 tysiąca strategicznych głowic jądrowych i 2,5 tysiąca taktycznych. Te pierwsze były zamontowane na 130 raketach międzykontynentalnych UR-100N (NATO: SS-19 Stiletto), 46 raketach międzykontynentalnych RT-23 Molodets (NATO: SS-24 Scalpel) oraz w raketach manewrujących dalekiego zasięgu przenoszonych przez bombowce strategiczne Tu-160 i Tu-95MS. Mniejsze głowice taktyczne były gotowe do użycia przez inne samoloty, artylerię i okręty.

Drugi wariant to wykorzystanie sił zbrojnych do operacji militarnej w celu utworzenia drogi komunikacyjnej do Naddniestrza. W tym przypadku nie należy wykluczać zaangażowania rosyjskich sił pokojowych stacjonujących w Naddniestrzu do operacji militarnej.

Trzeci możliwy wariant siłowego scenariusza zakłada połączoną operację zaczepną wojsk rosyjskich, w wyniku której nowa granica rosyjsko-ukraińska oparta zostanie na linii rzeki Dniepr. W ten sposób Rosja uzyska cały obszar wschodniej Ukrainy oraz lądowe połączenie z Krymem.

Przedstawione powyżej scenariusze militarnego rozwiązania konfliktu na Ukrainie są złożone, bowiem ich realizacja jest determinowana szeregiem opcji politycznych.

Po pierwsze – Rosja organizowała w 2018 r. mistrzostwa świata w piłce nożnej, co w politycznym aspekcie ograniczało jej możliwości militarne. Zachodziła bowiem uzasadniona obawa powtórki sytuacji z olimpiady letniej w 1980 roku, kiedy to igrzyska zostały zbojkotowane przez społeczność międzynarodową w związku z rosyjską interwencją w Afganistanie.

Po drugie – Rosja zmaga się z coraz silniejszym oporem społecznym i destabilizacją wewnętrzną, zatem nie należy wykluczać wariantu, w którym mobilizacja sił zbrojnych zostanie przeprowadzona jako antidotum na niepokoje społeczne. Jednak z drugiej strony zrywy społeczne w Rosji mogą być zapalnikiem zewnętrznej interwencji zbrojnej. W ogólnej koncepcji budowy scenariusza nie należy zapominać także, iż 18 marca 2018 roku odbyły się wybory prezydenckie w Rosji. Ich zwycięzca Władimir Putin uzyskał niemal 80% poparcie (oficjalne wyniki to 76,69%). Ważnym aspektem wyborów prezydenckich jest fakt, że ich termin został przesunięty z 11 marca na 18 marca, tak aby głosowanie wypadło w rocznicę aneksji Krymu przez Rosję (2014 r.).

Po trzecie – aktywność informacyjno-propagandowa Rosji, której celem jest budowa wizerunku państw zachodnich jako nieefektywnych systemów politycznych, w których obywateli pozbawiono wartości i szacunku. W tym kontekście istotą działania może być deprecjonowanie krajów i polityków UE przy jednoczesnym preferencyjnym traktowaniu wybranych partnerów europejskich. W efekcie Rosja wypracuje międzynarodowe przyzwolenie na wprowadzenie w obszar konfliktu wielonarodowych sił zbrojnych (stabilizacyjnych) pod jej kierownictwem. Taka sytuacja będzie powtórką wydarzeń w Naddniestrzu¹⁵, gdzie od 1995 stacjonują – jako „siły

¹⁵ 2 września 1990 roku Naddniestrze ogłosiło deklarację niepodległości jako Naddniestrzańska Republika Mołdawska (Pridnestrovskaja Moldavskaja Respublika - PMR) ze stolicą w Tyraspolu.

pokoju” – rosyjskie oddziały. Trzonem kontyngentu rosyjskiego w Nad-
dniestrze jest, sformowana na bazie dawnej 14 Armii, tzw. Operacyjna
Grupa Rosyjskich Wojsk w Naddniestrze. Jej liczebność jest szacowana
prawdopodobnie na ok. 1200-1500 żołnierzy kontraktowych (ekwiwalent
2-3 batalionów) wyposażonych głównie w transportery (typu BRDM oraz
BTR) oraz lekkie uzbrojenie.

Zakończenie

Przedstawione w artykule zagadnienia nie rozwiewają wszystkich
wątpliwości i nie pokazują całej skali złożonych problemów scenariusza
wojny hybrydowej. Z tej racji dokonano szeregu uogólnień i zaprezentowa-
no jedynie najważniejsze elementy poznawcze wraz z ich uzasadnieniem.
Niestety, z powodu jawnej klauzuli wydawnictwa pominięto kwestie
wskaźników identyfikujących poszczególne etapy konfliktu, nie podjęto
także problematyki aspektu organizacyjnego sił zbrojnych obu stron kon-
fliktu.

Niemniej zgromadzony materiał może służyć poznaniu uwarunko-
wań specyfiki wykorzystania metody scenariuszowej w generowaniu roz-
woju sytuacji na potrzeby oceny militarnej. Przedstawione zagadnienia
stanowią określony wkład w rozwiązanie zasadniczego problemu badaw-
czego wyrażonego pytaniem – w jakim kierunku będzie ewoluowała sytua-
cja militarna na Ukrainie?

Bibliografia

- Czerwiński M., *WSS Wintorez*, „Komandos”, nr 10(163), 2006.
- Dębczak A., Pawlak C., Keplin J., *Analityczny model oceny hybrydowości współczesnych konfliktów*, „Zeszyty Naukowe AON”, nr 2(99), 2015.
- Heiden van der K., *Planowanie scenariuszowe w zarządzaniu strategicznym*, Dom Wydawniczy ABC, Kraków 2000.
- Hoffman F., *Conflict in the 21st Century*, The Rise of the Hybrid Wars, Arlington 2007.
- Skoneczny Ł., *Wojna hybrydowa - wyzwanie przyszłości? Wybrane zagadnienia*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, nr 14, wydanie specjalne, 2016.
- Wrzosek M., *Wojny przyszłości. Doktryna, technika, operacje militarne*, „Frona”, War-
szawa 2018.

Suwerenność regionu nie jest uznawana na arenie międzynarodowej poza separatystycznymi republikami Abchazji i Osetii Południowej, jest on traktowany jako część Republiki Mołdawii. Do utworzenia separatystycznego rządu Naddniestrze zarówno politycznie, jak i militarnie przyczyniły się władze rosyjskie.

Strony internetowe:

<https://amnesty.org.pl/syria-uprowadzenia-tortury-i-zbiorowe-mordy-dokonywane-przez-ugrupowania-zbrojne>, Kositorny M., *Syria: uprowadzenia, tortury i zbiorowe mordy dokonywane przez ugrupowania zbrojne*.

<https://informnapalm.org/pl/syria-i-ukraina-kluczowe-cechy-wojny-hybrydowej-kremla/> Kravchenko I., *Syria i Ukraina. Kluczowe cechy wojny „hybrydowej” Kremla*.

<https://www.tvp.info/18544265/buratino-tornada-wystriely-kijow-rosjanie-sciagaja-do-donbasu-swoja-najnowoczesniejsza-bron>, Wapiński M., *Buratino, Tornada, Wystriety. Kijów: Rosjanie ściągają do Donbasu swoją najnowocześniejszą broń*.

<https://www.tvp.info/9249193/krwawe-zamachy-w-syrii>, *Krwawe zamachy w Syrii*.